

# המדיניות הרוסית במזרח התיכון בראי ערעור הסדר העולמי והמאבק נגד המערב

גאורגי פורוסקון

המכון למחקרי ביטחון לאומי – אוניברסיטת תל אביב

מוסקבה האיצה בשנים האחרונות את מערך שיתופי הפעולה בינה לבין שחקנים מערערי סדר ברחבי העולם על פי הגיון העימות עם המערב, שהתעצם על רקע המלחמה באוקראינה. רבים משחקנים אלה, מדינות וארגוני טרור, פועלים במזרח התיכון ומעורבים בעימותים המזוינים עם ישראל באופן שהופך את האסטרטגיה הרוסית הזאת לאיום עקיף עליה. הצעדים האסרטיביים של ישראל בזירות החיכוך בחודשים האחרונים במסגרת המלחמה הרב־זירתית שלה, שהקרינו על אינטרסים ונכסים רוסיים, וכן החתירה של הנשיא טראמפ להסכמות מהירות עם רוסיה, עשויים לרסן את האסטרטגיה הרוסית המתגרה. ניתוח השיקולים והאינטרסים של הקרמלין באזור מסייע להבין את הקשר הסיבתי בין ההתפתחויות לבין שינוי ההתנהלות הרוסית. על ישראל להבין כיצד נכון לפרש את הפעילות של מוסקבה, אילו פעולות ישראליות תורמות לריסון הקשרים של רוסיה עם גורמים עוינים לישראל, וכיצד המשא ומתן בין מוסקבה מול וושינגטון יכול לשנות את מדיניותה במרחב.

**מילות מפתח:** רוסיה, ישראל, ארצות הברית, לוחמה היברידית, המזרח התיכון, חות'ם, סוריה, חמאס, איראן, מלחמה באוקראינה, ברית המועצות, פוטין, טראמפ.

## ההיסטוריה של הגישה הרוסית לשחקנים במזרח התיכון

כמעט בכל משך המלחמה הקרה – משנות ה־50 ועד סוף שנות ה־80 – מדיניות ברית המועצות כלפי הסכסוך הישראלי-ערבי במזרח התיכון התכנסה ככלל לתפיסה הדואליסטית של התחרות הבין־גושית. כך מדינות ערב ה"פרוגרסיביות" (משטרים סוציאליסטיים ולאומיים שקמו בשליש השני של המאה ה־20) זכו לתמיכה סובייטית הן בפן הדיפלומטי־מדיני והן בפן הסיוע הביטחוני. לעומת זאת, ישראל שנטשה עוד בשנותיה הראשונות את האג'נדה הסוציאליסטית הבלתי מזדהה נתפסה בעיני מוסקבה כבעלת ברית של מעצמות המערב (בריטניה, צרפת וארצות הברית), ועל כן זכתה ליחס חשדני ועוין גם בשנים שבהן היו יחסים דיפלומטיים בין ישראל לרוסיה, ודאי לאחר ניתוקם בעקבות מלחמת ששת הימים. בכל אחד מסבבי המלחמות הערביות-ישראליות ניצבה ברית המועצות באופן ברור לצד מדינות ערב, לרבות אספקת סיוע צבאי ופריסה של יועצים ביטחוניים על אדמת סוריה ומצרים, ועד השתתפות טייסי קרב רוסים בקרבות נגד חיל האוויר הישראלי (מבצע "רימון 20", 1970).

עם כינונם המחודש של היחסים הדיפלומטיים בין ברית המועצות (לימים רוסיה) וישראל בשנת 1991 השתנו עקרונות המדיניות של מוסקבה כלפי האזור. התפרקות הגוש המזרחי והרצון הרוסי לבנות מערכת יחסים חיובית עם העולם המערבי, כמו גם העלייה הגדולה לישראל מרפובליקות ברית המועצות שהחלה בשלהי שנות ה־80, היוו בסיס תומך להתפתחות הקשרים הדיפלומטיים בין ישראל לרוסיה. איום הטרור האסלאמיסטי שחוותה מוסקבה בצפון קווקז תרם באופן עקיף אף הוא. רוסיה החלה לקדם מדיניות "מדברים עם כולם" במזרח התיכון, ובהדרגה (ביתר שאת משנות ה־2000) הגבירה את פעילותה במרחב – הדוֹד היחסים הטובים עם ישראל לצד המשך שיתוף הפעולה עם השחקנים הערבים (לרבות סוריה והפלגים הפלסטיניים) ועם הרפובליקה האסלאמית של איראן. הגישה הקונסטרקטיבית (בראיה ישראלית־מערבית) התבטאה במאמץ להשפיע על פתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני במסגרת הקוורטט (ארצות הברית, רוסיה, האיחוד האירופי והאו"ם), בניסיונות תיווך בעקבות

משרת כאמור את האג'נדה הדיפלומטית הרחבה יותר, המוכתבת על ידי אילוצי המלחמה באוקראינה והעימות עם המערב.

מלבד מקסום הקשר עם שחקניות שאינן מקדמות אג'נדה מערבית, הקרמלין מחפש הזדמנויות לפגוע במדינות המערב ולהחלישן בצורה מכוונת, כל עוד פעולותיו אינן חוצות סף הסלמה צבאית ישירה. התנהלות זו – שניתן לכנותה לוחמה היברידית – באה לידי ביטוי במאמצים מגוונים: החל ממערכה דיפלומטית-תודעתית, שבהקשר למלחמה במזרח התיכון **הציגה את ארצות הברית והמערב כמי שאחראים על אסונות הומניטריים** שישראל מביאה לכאורה במזיד על רצועת עזה ולבנון, דרך קמפיינים נרחבים של דיסאינפורמציה **(לרבות בישראל)** להצפת מתחים פנימיים ולערעור הלכידות החברתית-פוליטית, ועד מבצעי חבלה פיזית במדינות המערב, **התנקשויות בדיפלומטים ובאנשי מודיעין** ועידוד פעילות אלימה נגד אינטרסים מערביים.

שיטות הלוחמה ההיברידית אינן חדשות, אך הבולטות שלהן בסל כלי המדיניות של הקרמלין גברה בשנתיים האחרונות. שתי האסטרטגיות – הרחבת מיצוי הקשר עם השחקנים שאינם פרו-מערביים והמאבק ההיברידית באינטרסים ובנכסים של המערב – משתלבות יחד במדיניות החוץ הרוסית בכלל ובמזרח התיכון בפרט. חשוב לזכור כי המזרח התיכון הוא רק אזור אחד ב"מגרש המשחקים" הכולל, ובו יש לרוסיה נכסים, מנופים ואינטרסים שיוצרים הזדמנויות לפעולות. השיח העדכני בין מוסקבה לווינגטון (פירוט בהמשך) משקף בדיוק את הרעיון של משחק מעצמתי במגוון זירות, שבמסגרתו ניתן לקדם אינטרסים במרחבים מסוימים על חשבון ויתורים בנושאים אחרים.

ביוני 2024 החל **פוטין לדבר על האפשרות לספק נשק** מתקדם ל"אזורים שמהם ייתכנו תקיפות לעבר יעדים רגישים במדינות המספקות נשק לאוקראינה". לאמירה המתריסה קדמה החלטה של ספקיות הנשק המרכזיות לקייב (בראשן ארצות הברית בזמן ממשל ביידן) להסיר חלקית הגבלות על שימוש בנשק בשטח רוסיה, מה שאפשר לאוקראינים לשפר עמדות במלחמה. מאז הרחיבו בריטניה, צרפת וארצות הברית עוד מספר פעמים את ההיתר לתקיפות בשטח רוסיה, לרבות שימוש בטילים מדויקים לטווחים של מאות קילומטרים. בעקבות שינוי המאזן החלה רוסיה לחפש דרך להכאיב למערב גם באמצעות שלוחים צבאיים – כמעין תגובה "סימטרית" – ולשם כך הידקה את קשריה עם כמה מהשחקניות האנטי-מערביות הבולטות.

חטיפת גלעד שליט ובפיתוח מואץ של היחסים עם ישראל בעשור וחצי הראשונים של המאה ה-21.

רוסיה פיתחה והעמיקה במקביל את הקשרים עם חמאס (שאותו היא תופסת כנציג הלגיטימי של העם הפלסטיני, לצד הרשות הפלסטינית), הרחיבה את נוכחותה הצבאית-מודיעינית בסוריה תוך **סינרגיה מלאה עם הצבא וארגוני הביטחון של אסד** (אם כי תוך הקפדה על תיאום ביטחוני עם ישראל) והידקה בהדרגה את מערכת היחסים הביטחונית עם איראן על רקע המלחמה בסוריה ומחוצה לה. לצד זאת רוסיה השקיעה רבות בפיתוח קשרים כלכליים-עסקיים, בייחוד סביב תיאום מחירי האנרגיה (מנגנון OPEC+), פיתוח פרויקטי תשתית עתירי משאבים (תחנות כוח גרעיניות באיראן, מצרים, טורקיה ועוד) ועסקאות מכירת נשק רבות.

**רוסיה בחרה בעמדה פרו-חמאסית משום שהדבר תאם את מדיניותה לגייס את מרב התמיכה במדינות הדרום הגלובלי, כאשר ישראל נתפסת על ידי רובן כנציגת המערב באזור.**

## עידן המלחמה באוקראינה

למרות שניתן לזהות ניצנים עוד מ-2014, השינוי הבולט בהגיון אסטרטגיית החוץ של הקרמלין התרחש אחרי הפלישה הרוסית לאוקראינה ב-2022 והתגובה החריפה של המערב ברובד הדיפלומטי, הכלכלי והביטחוני. עד אז הצורך להתמודד עם לחץ מערבי לא היה שיקול מרכזי בקביעת המדיניות הרוסית כלפי שחקן זה או אחר, אך הלחץ הבינלאומי הכבד בעקבות הפלישה גרם לרוסיה לשנות את סדר העדיפויות בנוגע לניהול היחסים הבינלאומיים ולהתמקד באג'נדה דיפלומטית לעומתית למערב, תוך מיקוד בדרום הגלובלי (מדינות שאינן מערביות). הדבר התבטא במספר מאמצים: הראשון – גיוס תמיכה של מדינות בעלות עמדות אנטי-מערביות ממילא (כגון איראן); השני – הקפדה שהמדינות הניטרליות – אלה שלא הצטרפו לסנקציות שהמערב השית – לא ישנו את עמדתן (ישראל, מדינות המפרץ ורבות נוספות); השלישי – שימור יחסים בילטרליים עם מדינות המשתייכות אומנם ל"מועדונים" מערביים, אך בעלות גישה זהירה יותר כלפי רוסיה (כמו טורקיה, חברת נאט"ו).

מגמות אלה במזרח התיכון התחדדו עוד יותר אחרי 7 באוקטובר 2023. רוסיה בחרה בעמדה פרו-חמאסית משום שהדבר תאם את מדיניותה לגייס את מרב התמיכה במדינות הדרום הגלובלי, כאשר ישראל נתפסת על ידי רובן כנציגת המערב באזור. לישראל עצמה כנראה אין ערך רב עבור רוסיה כיעד למתקפות, אולם הדבר

## דוגמאות לפיתוח יחסי רוסיה עם השחקנים האנטי-מערביים ברחבי המזרח התיכון

**החות'ים** — הדוגמה הבולטת ביותר למדיניות פרו-אקטיבית של רוסיה לביסוס מנופים מעשיים נגד המערב היא הדינמיקה של קשריהם עם תנועת אנצאר אללה של החות'ים, שהכריזו כי הגיון התקיפות שלהם בנתיבי השיט הבינלאומיים ובשטח ישראל הוא פגיעה ביטחונית וכלכלית בישראל. המגעים עם החות'ים המשבשים את תנועת אוניות הסוחר במצר באב אל-מנדב החלו עוד בסוף 2023, אך ביוני 2024 (אחרי ההכרזה על אסטרטגיית אספקת הנשק לאויבי המערב) הופיעו **דיווחים כי רוסיה בוחנת העברת אמצעי לחימה מתקדמים, בפרט טילי שיוט**, לידי התנועה. נטען כי ערב הסעודית עודכנה (במשתמע — על ידי הרוסים עצמם) ובלמה את ההעברה, כך שניתן להסיק כי מוסקבה קידמה את המהלך במידת הפגנתיות מסוימת (אם כי לא בפומבי). יתרה מזאת, מאמץ הסיוע הרוסי כלל **שיגור של מספר קציני מודיעין צבאי אל הבסיסים החות'יים** לצורך ייעוץ צבאי כזה או אחר, **העברה של תצלומי לוויין לשיפור הכוונת השיגורים** שהחות'ים מבצעים, וכן **מגעים של סוחר הנשק הרוסי הוותיק ויקטור בוט עימם**, לצורך קידום עסקאות של אמצעי לחימה.

ניכר כי להתפתחות זו זיקה ישירה להחלטת מדינות המערב לאשר תקיפות אוקראיניות בשטח רוסיה, והיא מהווה ביטוי להגברת הלחץ (באמצעות ציר ההתנגדות) על כוחות ואינטרסים מערביים במרחב המזרח התיכון. אף נטען כי **הרוסים (והסינים) הגיעו להסכמות עם החות'ים על גיבוי מדיני בינלאומי** לתנועה בתמורה להימנעות מפגיעה בכלי שיט של שתי המדינות — אם כי מאז נפגעו מספר אוניות הנושאות מטען רוסי מן התקיפות מתימן. נוסף על כך החות'ים ערכו לפחות שני ביקורים במוסקבה — **בינואר 2024** (אז דנו בין היתר במאמץ לסיים את המלחמה ברצועת עזה) ו**ביוני**. הביקורים הוצגו בפומבי כשיח דיפלומטי עם משרד החוץ הרוסי, אך סביר להניח שנערכו גם מגעים בציר הביטחוני.

**חמאס** — בעקבות מתקפת חמאס ב־7 באוקטובר 2023 ניכר שרוסיה ניצלה את המלחמה בעזה (וגם בלבנון) ברובד הדיפלומטי-תודעתי לשם ניגוח והחלשה של המערב — הן מול הזירה האוקראינית (הפחתת הקשב ומשיכת משאבים) והן מול המרחב המזרח-תיכוני (העצמת הסנטימנט האנטי-מערבי בקרב הציבור והאליטות הפוליטיות המקומיות). מאז מתקפת חמאס על ישראל אירחה רוסיה לכל הפחות שישה ביקורים רשמיים של בכירי הזרוע המדינית של הארגון במוסקבה (26 באוקטובר, 19 בינואר, מפגש הפלגים הפלסטיניים

ב־1 במארס, 24 ביוני, 23 באוקטובר, 3 בפברואר 2025), תוך מתן גיבוי מדיני לארגון הטרור בזירת האו"ם, חיזוק חמאס והכרה בו כשחקן מדיני מקובל ואף כצד לגיטימי בשיח בסיום המלחמה.

קיימים אף **דיווחים** על הסתייעות חמאס באמצעי לחימה רוסיים, ובכלל זאת טענה שלא אומתה של בכיר בארגון, כי הוא **מייצר ברצועה נשק קל על פי זיכיון רוסי**. דיווחים אלה לא הופרכו ולא נשללו על ידי רוסיה — בניגוד למצב שלפני פחות מעשור, אז **התגאה** פוטין בשיתוף הפעולה עם ישראל בתחום הלוחמה בטרור וראה בה מודל ללמידה. יש לציין כי גם אם רוסיה הייתה מעוניינת לספק סיוע חומרי, צבאי ואחר לחמאס, יש קושי לוגיסטי לעשות כן. עם זאת, הישגות חמאס כשחקן פעיל בזירה דורשת מישראל וגם מבעלות בריתה במערב השקעת משאבים, ולכן משרתת את רוסיה.

**סוריה** — משטר אסד, בן החסות הוותיק של מוסקבה, נפל (8 בדצמבר 2024) בעקבות מתקפת קואליציית המורדים בהובלת ארגון היאת תחריר א־שאם (HTS), מבלי שהכוחות הרוסיים הפרוסים במדינה הצליחו להציל את המצב. מוסקבה הגיעה להבנות זמניות עם המשטר החדש בדמשק על אי-גירוש כוחותיה בכוח, וכעת מנהלת משא ומתן מורכב על הישגות קבע בבסיסים הצבאיים שלה בחוף הסורי ועל תנאים לשיתוף פעולה. בתוך כך ועל רקע דשדוש בהסרת הסנקציות המערביות, רוסיה **מציעה את עצמה** כשותפה כלכלית-לוגיסטית ואולי אף ביטחונית (צבא סוריה מבוסס על אמצעי לחימה רוסיים) של דמשק, בעודה ממשיכה למתוח **ביקורת חריפה** על ישראל בשל פעילותה בזירה הסורית.

**איראן** — **זינוק ניכר בשיתוף הפעולה הביטחוני** בין רוסיה לאיראן החל בקיץ 2022, בעקבות נכונותה של טהראן לספק למוסקבה נשק עבור המלחמה עם אוקראינה (כטב"מים מתאבדים, **טילים בליסטיים** וחמושים נוספים), שבו הייתה תלויה אחרי שהחלה למצות יכולות עצמיות. מהצד הרוסי שיתוף הפעולה מתבטא בעסקאות גדולות לאספקת אמצעי לחימה לאיראן, שבמרכזן כלי טיס לרבות מטוסי SU-35 המתקדמים (עסקה שהחלה להתגבש עוד בטרם הפלישה הרוסית לאוקראינה אך קודמה ביתר שאת מאז 2022, אף כי לעת עתה טרם הושלמה), ואף דווח על פריסת מערכות לוחמה אלקטרונית רוסיות באיראן בשל עיבוי הנוכחות האמריקאית באזור, על רקע המתוחות בין ישראל לאיראן במחצית השנייה של 2024.

בהקשר הישראלי, רוסיה נעה בין גיבוי פומבי לאיראן — **הצדיקה את תקיפת הטילים על ישראל באפריל** בטענה שמדובר בהגנה עצמית על פי מגילת האו"ם — לבין קריאות להרגעת המצב ואפילו **הצעה לתווך בין**

נכון לוותר לטובת הפרגמטיות המדינית על עקרונות הקולגיאליזם ועל הדרישות מרוסיה המשותפות לכל מדינות המערב.

עדיין לא ניתן לקבוע אם המשא ומתן המתגבש יצליח להתרומם ויגיע להסכמות קונקרטיות, אך בכל מקרה הנכסים הרוסיים במדינות אנטי-מערביות במרחב כמו בסיסים בסוריה, וכן סיוע לחות'ים ושיתוף פעולה עם איראן עשויים להיות שימושיים – בתור גזר (ויתור על חלקם) או מקל (האצת הקשר והפעלתם ביתר שאת נגד האינטרס האמריקאי).

## משמעויות לישראל והמלצות

כאמור, מדיניותה של רוסיה במזרח התיכון נועדה להרחיב את סל הכלים שלה במאבק הכלל-עולמי (שעיקרו מול המערב), תוך מאמץ לנצל את השחקנים המקומיים השונים לטובתה וליצור תדמית של דומיננטיות והשפעה. לפי ההבחנה הרוסית, ישראל היא שחקנית אזורית בעלת מספר מאפיינים מרכזיים:

מצד אחד יש לישראל זיקה ברורה למחנה המערבי, מה שגורם להיותה יעד נוח להשתלחות מצד רוסיה, שתשיג בעקבות זאת "נקודות זכות" אצל מדינות בדרום הגלובלי, במזרח התיכון ומחוצה לו, הן כפעולות רטוריות בלבד והן באמצעות סיוע ליריביה של ישראל. ביקורת פומבית זו משפרת את הידוק הקשרים של רוסיה עם מדינות וארגונים הנמצאים בעימות עם המערב ובעלות בריתו – ובכך מתבססת עוד יותר השפעתה על המרחב. בהיבט זה ישראל כשלעצמה אינה יעד מרכזי לפעילות הלעומתית של רוסיה (בשונה למשל מאירופה) – שגרת התנגחויות דיפלומטיות וקמפיין דיסאינפורמציה לערעור היציבות החברתית-פוליטית הפנימית מספקים את המענה מבחינת רוסיה.

מצד שני יש לישראל יכולות היזק בלתי מבוטלות (בראש ובראשונה בהיבטים צבאיים), שמעת לעת מזכירות לרוסיה את מרחב הסיכון במדיניותה האנטי-ישראלית המובהקת (כפי שבאה לידי ביטוי למשל מ-7 באוקטובר 2023 ועד קיץ-סתיו 2024). כך, בחודשים האחרונים של 2024 ובייחוד עם תחילת מבצע חצי הצפון בלבנון, ישראל החלה להפעיל כוח רב בזירות השונות (בראש ובראשונה בלבנון, איראן וסוריה), מה שבין היתר גרר (בעקיפין) גם את נפילתו של משטר אסד בדמשק. ניכר כי בעקבות הפעילות הישראלית התאימה רוסיה את התנהלותה ויצאה בשורה של יוזמות (ביקורים חריגים של נציגי הקרמלין בישראל ומעורבות במסגרת הצעה לתיווך מול איראן ומול לבנון) על מנת לצמצם פוטנציאל נזק מהמשך פעילותה של ישראל. יוזמות אלה לא בהכרח נשאו פרי (בפרט בזירה הסורית), אך שיקפו

איראן לישראל אחרי סבב המהלומות באוקטובר, עקב חשש גובר להסלמה רחבה בין הצדדים.

בינואר 2025 חתמו מוסקבה וטהראן על הסכם שיתוף פעולה אסטרטגי שהדגיש את כוונותיהן להמשיך לפתח תוכניות סיוע הדדיות, לרבות בתחום המדיני-ביטחוני. עם זאת יש לציין כי שיתוף הפעולה בין המדינות מוגבל, בין היתר בשל אייכולתה של רוסיה להשלים לאיראן את מערכות ההגנה האווירית שנפגעו על ידי ישראל בגלל הצרכים הפנימיים, התארכות מועדי האספקה של אמצעי לחימה שהובטחו על ידי רוסיה והאשמות הדדיות בדבר קריסת הצבא והמשטר של אסד בסוריה.

## השפעת חזרתו של טראמפ לבית הלבן

אחרי שדונלד טראמפ, שהכריז על כוונה לפעול לסיום מהיר של המלחמה באוקראינה, נבחר שוב לנשיאות ארצות הברית, החל תהליך מהיר של התקרבות בין רוסיה לארצות הברית. הדבר מתבטא בשיחות בכירים (נשיאים, שרי החוץ) ובמפגש בילטרלי רשמי בריאד בירת ערב הסעודית (18 בפברואר 2025) במעמד שרי חוץ והיועצים לביטחון לאומי – לראשונה מאז החלה המלחמה באוקראינה.

בין הנושאים לשיחה ולתיאום שנדונו בריאד (כשבמוקד עמדה האפשרות לעסקה שתסיים את המלחמה באוקראינה בתנאים המטיבים עם הקרמלין) **עלוגם סוגיות מזרח-תיכוניות** – בפרט המלחמה ברצועת עזה והנוכחות הרוסית בסוריה. טראמפ מעוניין בעסקה גדולה עם רוסיה, **נראה שגם במחיר דריסת בעלות ברית** של ארצות הברית באירופה ובאוקראינה, והוא מקדם סדר יום של נושאים רבים לדיון עם הקרמלין.

בזכות טראמפ הצליחה רוסיה לחזור לקדמת הבמה הבינלאומית, בעודה מדברת "אחד על אחד" עם ארצות הברית, מבלי שנאלצה לתת תמורות כלשהן (בשונה מתקופת ביידן, אז נדרשה להפסקת התוקפנות כתנאי לכל שיח נרמול) וללא נוכחות של שאר נציגי המערב. המטרה הרוסית היא הכרה רשמית בה כשחקנית שוות ערך לארצות הברית, בסגנון חלוקת העולם במסגרת ועידת יאלטה בסיום מלחמת העולם השנייה, ולשם כך מוכן פוטין להציע מגוון רחב של כיווני שיתוף פעולה (כלכלי, דיפלומטי, מדיני-ביטחוני).

המדיניות הרוסית בזירה הבינלאומית בכלל ובמזרח התיכון בפרט סותרת לכאורה את רוח הדברים המתגבשים כעת בין שני המנהיגים, אך בפועל כלל האמצעים והכלים שרוסיה צברה עם השנים, שיש להם פוטנציאל היזק עבור המערב וארצות הברית, עשויים לשמש קלף מיקוח במשא ומתן בין שתי המעצמות. זאת משום שפוטין זכה לבן שיח נוח בדמותו של טראמפ, אשר

רוסיה עשויה להפגין נכונות להפחית – זמנית ולצורך הגעה להסכם על אוקראינה בלבד – את מעורבותה בתמיכה בכוחות אנטי-מערביים ברחבי האזור, לרבות חמאס, איראן, החות'ים והמיליציות השיעיות, וכן להציע גישה קונסטרוקטיבית באשר למאמצים אמריקאיים לפתרון הסכסוכים האזוריים. הצעות אלה טרם הועלו (לפחות בגלוי), אך בהינתן הצלחת השלבים הראשוניים של המשא ומתן בין הצוותים האמריקאיים והרוסיים – סביר להניח שיעלו בקרוב.

**בעקבות ההחלטה לצאת למתקפה נגד חזבאללה ובמסגרת המענה העוצמתי נגד איראן, הפעלת הכוח הישראלית החלה למעשה להקרין איום על הנכסים הרוסיים (בסיס צבאי ומדיני בסוריה, יציבות איראן כספקית בטוחה ואמינה עבור רוסיה, ועוד), ואף תרמה להחלשת מעמדה של רוסיה באזור.**

על ישראל להבין כי מדובר במהלך אינסטרומנטלי שנועד להשגת תמורות בצד השני (טראמפ) ולא בשינוי אסטרטגיה מהותי ארוך טווח – ולא להתפתות לטרוריקה הרוסית. חשוב להיות מתואמים עם האמריקאים ולהתעקש על צעדים קונקרטיים מצד רוסיה – ביקורת פומבית כלפי ארגוני טרור, העברת מידע או סיוע אחר לבלימת פעילותם, הוצאת כוחות והפסקת שיתוף פעולה עם שחקנים מערערים (כדוגמת החות'ים), שיתוף פעולה בהפעלת מנגנונים בינלאומיים להגבלת פעילות עוינת (הסכם גרעין מחודש עם איראן) – כל אלה ללא הרחבת היכולות הרוסיות בזירה, שייתכן שימוש בהן בשלבים מאוחרים יותר.

**גאורגי פורוסקון** הוא חוקר בתוכנית רוסיה במכון למחקרי ביטחון לאומי, לאחר קריירה ארוכה באגף המודיעין בצה"ל שבמסגרתה עסק בין היתר במחקר אסטרטגי במגוון זירות. הוא בוגר תואר ראשון בהיסטוריה של המזרח התיכון ומדע המדינה ותואר שני במדע המדינה – יחסים בינלאומיים ולימודי ביטחון באוניברסיטת תל אביב. עסק בחקר היסטוריית החיכוך בין רוסיה וברית המועצות לבין העולם המערבי, במערכת היחסים האזרחיים-צבאיים (Civil-Military Relations) בברית המועצות ערב התפרקותה ובמגמות נוספות במדיניות החוץ והפנים של רוסיה המודרנית. תחומי העניין העיקריים שלו הם התחרות הבין-מעצמתית, רוסיה במזרח התיכון, מדיניות חוץ ופנים של רוסיה, שיטות לוחמת מידע, לוחמה היברידית וסייבר. [georgyp@inss.org.il](mailto:georgyp@inss.org.il)

את המוטורדות ואת ההבנה כי על מוסקבה להתחשב יותר במשתנה הישראלי. השינוי מחדד את התובנה המרכזית שעל ישראל להפנים כברירת מחדל: רוסיה מתנהלת במרחב באופן אופורטוניסטי ואינה מתחשבת בשיקולים של ישראל, אך היא רגישה לפוטנציאל הנזק שביכולתה של ירושלים להסב לה ונכונה להתאים את עצמה כדי למזער את הסכנות הכרוכות בכך.

ישראל לא התנהגה עד כה על פי עיקרון זה, וגם עכשיו היא נמנעת מלפעול ישירות נגד האינטרס הרוסי גם כשהמטרה היא להדוף מתקפות דיפלומטיות או תודעתיות מצידה. ואולם בעקבות ההחלטה לצאת למתקפה נגד חזבאללה ובמסגרת המענה העוצמתי נגד איראן, הפעלת הכוח הישראלית החלה למעשה להקרין איום על הנכסים הרוסיים (בסיס צבאי ומדיני בסוריה, יציבות איראן כספקית בטוחה ואמינה עבור רוסיה, ועוד), ואף תרמה להחלשת מעמדה של רוסיה באזור. אומנם מבחינת ירושלים הדבר לא נעשה (כך נראה) הכוונה תחילה ולא מתוך מטרה לערער את מעמדה של רוסיה באזור, אך ההתפתחות מלמדת כיצד נכון להתנהל כדי להמשיך לצמצם את המוטיבציה הרוסית לפעול נגד ישראל: יש להפגין עוצמה ונכונות לפעול נגד האינטרס הרוסי היכן שמוסקבה תומכת באויבי ישראל. השלב הראשון הוא יציבות השחקנים והמרחבים הגאוגרפיים שעליהם מסתמך הקרמלין – אחרי נפילת אסד מדובר במעמד המתנדנד של הרוסים מול השלטון החדש בסוריה, וכמובן ביציבות הביטחונית והפנימית של המשטר באיראן. השלב השני צריך להיות איתור סוגיות מובהקות נוספות שבהן יש לישראל יכולת להכאיב לרוסיה ולבלום את מאמציה, למשל התדמית של אמצעי הלחימה הרוסיים והצבעה על הבעייתיות בנרטיבים פוליטיים רגישים (למשל "נאציזם" באוקראינה). אלה מחייבים פיתוח אנליטי יסודי וגיבוש יעדים קונקרטיים תוך התכתבות עם היעדים המדיניים והביטחוניים של ישראל, לרבות בעולמות ה"רכים" של בניית חוסן מפני השפעה חיצונית עוינת (כדוגמת קמפיינים של דיסאינפורמציה ולוחמה פסיכולוגית רוסית).

בעת הנוכחית ממשל טראמפ פתח בפני הקרמלין את האפשרות להסדר בין-מעצמתי רב-זירתי, שבמסגרתו רוסיה פועלת למקסם את מרחב ההצעות (ההתפשרות) שלה בזירות בעולם ובכלל זה במזרח התיכון, בתמורה להבטחת דרישות הליבה באשר לסיום המלחמה באוקראינה – נושא בעל חשיבות עליונה עבור הקרמלין. לשם כך, בהינתן התקדמות מוצלחת של המשא ומתן,